

1927

G O S P O D A R

Št. 17.

Planina Pečana.

(Iz Sele nad Škofjo Loko.)

Radi izkoriščanja te palnine, ki je last verskega zaklada in pod upravo države, so nastala nasprotja med živinorejci iz Selške doline in iz Bohinja. Pred vojno je državna gozdna uprava dajala to planino v najem posameznikom iz Selške doline, ki so potem jemali živino na planino od onih, ki so se pač za to oglasili, večinoma od posestnikov iz Selške doline.

Med vojno in po vojni so se razmere bistveno predrugačile. Selška dolina je zelo trpela in morala oddati veliko živine za vojaštvo, tako da posestnikom ni preostajalo živine za planino. Posestniki iz Nemškega rovtja v Bohinju pa so vsled okupacije in poznejše razmejčitve z Italijo zgubili glavni del lastne planine Šavnik, tako da so bili primorani skleniti z državno gozdno upravo zakupno pogodbo za planino Pečano na deset let, in sicer od l. 1922.—1932.

Ker ti posestniki planine Šavnik ne morejo več izkoriščati, jim tudi servitutna paša, ki jim pristoja v gozdih verskega zaklada pod to planino, nič ne zaleže, vsled tega so se jele vršiti obravnave po uradu za agrarne operacije za prenos teh pašnih pravic na planino Pečano. Seveda se je s tem odvzela vsem drugim pašnim interesentom možnost, da bi dobili dotični del planine Pečane v zakup, ker zamore gozdna uprava potem le še z enim delom Pečane, ki se imenuje Glažavca, prosto razpolagati. Da se omogoči živinorejcem iz Selške doline pridobitev planine, se je dala planina Klom živinorejski zadrugi po uradu za agrarno reformo v prisljni zakup, tako da tvori ta planina z Glažavco vred planšo, ki bi zadostovala potrebam živinorejcev iz Selške doline. Tudi oblastni odbor se je zanimal za to stvar in posredoval z namenom, da se najde primerna rešitev tega važnega vprašanja na način, da ne bodo oškodovani posestniki iz Nemškega rovtja, ki so zgradili na Pečani hleve in sirarno in ne posestniki iz Selške doline.

Pri obhodu, ki se je vršil koncem julija na tem ozemlju, se je v navzočnosti zastopnikov obeh skupin interesentov doglalo, da je s primernimi napravami — hlevi, pastirsko kočjo in kapnico — dalje s čiščenjem mogoče planino Klom in Glažavco spraviti v tak stan, da bo za živinorejce iz Selške doline to, kar je Pečana za Bohinje.

Tudi Bohinjeci so za planinske stanove in sirarno imeli velike stroške, h katerim je prispevala tudi država po uradu za agrarne operacije.

Sedaj, ko ima po zaslugi bivšega ministra za poljedelstvo dr. Kulovca ta urad na razpolago za take melioracije letos večjo vsoto kakor poprej, se bo tem lažje nudila živinorejski zadrugi v Selcih izdatna pomoč za napravo planinskih stanov in prekrbo vode na planini Klom ter za zboljšanje te planine. Tudi oblastni odbor bo iz sredstev, katere mu bo nudilo melioracij-

ske posojilo, priskočil gotovo radevolje na pomoč, tako da se bo za Selško dolino napravila lepa planina brez preobčutnih žrtev interesentov. V ta namen se bo vršila v kratkem obravnava v Selcih.

Varujmo pšenico sneti.

Največjo škodo na pšenici nam gotovo povzroči sneti, ki ne samo da znatno zmanjša pridelek, temveč ga deloma ali popolnoma uniči, ker snetljiva pšenica sploh ni za prodajo in tudi za domačo potrebo je skoro neporabna.

Sneti je glivična bolezen; klice te glivice prodero v pšenično zrno in mesto bele moke imamo v snetljivem pšeničnem zrnu le črn smrdeč prah. Razločujemo dve vrsti sneti: trdo ali smrdljivo in prašno sneti. Zadnja docela izobliči pšenični klas in na mestu lepega pšeničnega klasa imamo le črno maso brez zrna. Pri trdi sneti pa iz gleda klas normalen, le da, dočim se zdravi klasi v času zrelosti obesijo navzdol, stoje snetljivi klasi pokonci ter so bolj odprti; v teh klasih so le preje opisana snetljiva zrna. Proti prašni sneti se je dosti težko boriti, ker nam edino pomoč nudi le namakanje v topli vodi, ki pa je precej komplicirano in za našega kmetovalca težko izvedljivo; enostavnejše sredstvo je izruvat in sežgati okužene bilke takoj, ko jih opazimo, da se bolezen ne razširi dalje. V splošnem pa je prašna sneti pri nas precej redka in, če govorimo o sneti pšenice, katero gotovo vsak kmetovalec pozna, mislimo navadno le trdo ali smrdljivo sneti. Trda sneti je tudi pri nas dosti razširjena in je v Prekmurju n. pr. pred tremi leti uničila skoro polovico pridelka.

Kilce ali pravilno spore trde sneti se nahajajo na semenu, s katerim pridejo v zemljo, kjer se dalje razvijajo. Uničiti te spore na semenu je najenostavnejši pa tudi najboljši pripomoček, da obvarujemo pšenico sneti. Do novejšega časa se je v ta namen namakalo seme pšenice v Bordaleški brozgi (raztopini modre galice in apna). Ker pa je dokazano, da modra galica ne uničuje samo klice sneti, temveč tudi kaljivost pšenice, in to najmanj 5%, to se pravi, da od 100 kg semena najmanj 5 kg ne kali, iskalo se je in našlo druga sredstva, ki sicer isto tako zanesljivo uničijo spore sneti, ali ne kaljivosti semena; to so preparati živega srebra. Ker pa je namakanje semena vse prej kot praktično in enostavno, napredni kmetovalci danes pšenice za seme ne namakajo, temveč prašijo s posebnimi sredstvi, ki popolnoma dosega namen, pospešujejo celo vrlo znatno kaljivost semena ter so enostavni v uporabi. Namakanje semenske pšenice se splošno opuša in nadomešča s prašenjem.

Sredstev za prašenje pšenice proti sneti imamo več in so večinoma nemškega izvora, kakor Uspulun, Tilantin, Segetan itd. V naši državi izdeluje tvornica Kaštel d. d. v Karlovcu sredstvo za prašenje pšenice proti sneti, ki se imenuje Porzol.

Zanimivo in obenem razveseljujoče je dejstvo, da se je baš Porzol, lastni naš domači izdelek, pri poskusih, katere je napravilo pod vodstvom dr. F. Esmarcha društvo za varstvo rastlin v Draždanih (Saechsische Pflanzenschutzgesellschaft in Dresden) z vsemi raznimi sredstvi za prašenje pšenice proti sneti, izkazal kot najboljši, to se pravi, s Porzalom prašena pšenica bila je najmanj snetljiva. Isto tako povoljni uspehi so bili doseženi s Porzalom tudi pri nas, v sosedni Ogrski, kjer se prideluje znano mnogo pšenice, pa je Porzol danes kmetovalcu za prašenje pšenice neobhodno potreben.

Iz tega je jasno razvidno, kako najenostavnejše, najzanesljivejše in obenem tudi najcenejše obranimo našo pšenico sneti. Uporaba je prav enostavna: za 100 kg pšenice potrebujemo 200 g Porzola, katerega skupaj s semenom damo v gosto vrečo in dobro premešamo ter lahko takoj sejemo; namakanje in zopetno sušenje, ki je potrebno pri uporabi modre galice, popolnoma odpade; sicer pa je pri vsakem zavitku Porzola točno navodilo za uporabo. Res, da je za 100 kg semenske pšenice potrebno 200 g Porzola, ki stane 16 Din, dočim, ako namakamo z modro galico, potrebujemo četrt kilograma galice, ki stane le 2 Din; računati pa moramo, da z galico uničimo vsaj 5%, torej 5 kg pšenice, ki je najmanj 15 Din; Porzol pa ne samo, da ne uniči niti zrna kaljivosti, temveč tudi znatno pospešuje kaljivost in rast pšenice, ter je pridelek pšenice, prašene s Porzalom, kakor so dokazali neštovilni poskusi, najmanj za najmanj 5% večji, na enem oralu torej za najmanj 30 kg, kar zopet znaša v denarju vsaj 75 Dfn. Iz tega sledi jasno, da je prašenje semenske pšenice proti sneti s Porzalom mnogo cenejše kakor pa namakanje z modro galico. To je tudi vzrok, da napredni kmetovalci uporabljajo danes skoro izključno le suha sredstva za prašenje pšenice mesto zastarelega namakanja. Za nas pride seveda v poštev le Porzol, ne samo kot naš domači izdelek in najboljši, temveč tudi kot najcenejši.

Zoper snežno plesen rži, progavost ječmena, prašne sneti ovsa in sličnih glivičnih bolezni, katerih klice so globokejše v koži zrna, pa je mesto prašenja zanesljivejše uporabiti namakanje s preparatom živega srebra, ki isto tako ne uničuje, temveč pospešuje kaljivost. Tudi ta preparat izdeljuje omenjena tvornica, in sicer pod imenom Higosan.

Porzol kakor Higosan se lahko naroči v vsaki množini naravnost pri tvornici Kaštel d. d. v Karlovcu. Pri večjih naročilih da tvornica znaten popust. Pa tudi Kmetijska družba ima v zalogi stalno Porzol in Higosan. Tudi nekateri trgovci drže Porzol.

JAD

! Ako še niste, pošljite naročnino !

Razstava konj.

To, v Ljubljani zelo priljubljeno razstavo, priredi letos na velesejskem prostoru prilikom Pokrajinske razstave »Ljubljana v jeseni« dne 25. septembra Kolo Jahačev in vozačev v zvezi s Konjerejskim društvom v Ljubljani. Istega dne popoldne pa se vrši na vojaškem vežbališču pri Zalogu velika jahalna in dirkalna tekma, kar je zlasti ugodno, ker je mogoče tudi konje dirkače razstaviti dopoldne na razstavi, popoldne pa udeležiti se dirke.

Razstavijo se lahko topli in mrzlokrvni žrebci, kobile z žrebci, zaskočene kobile, dvoletne in triletno žrebice, pripuščeni pa so tudi konji.

Prijavne tiskovine se dobe v uradu velesejma osebno ali po pošti, prijave pa sprejema upraviteljstvo Drž. žrebčarne na Selu.

V prijavnici naj se navede pasma, ime, spol, barva in znaki, rojstni dan, ime očeta in matere po žrebcu, izreditelj, lastnik in bivališče.

Opozarjamo vse konjereje na to razstavo in prosimo, da določijo prijavo radi sestave kataloga vsaj do 1. septembra t. l.

Določenih je več denarnih in častnih nagrad, diplom in kolajn.

Informacije daje urad velesejma in Državna žrebčarna na Selu, samo pismeno pa predsednik eksekut. odbora Kola Jahačev in vozačev, gospod dr. F. Lukman, advokat v Ljubljani, Gradišče.

Navodila za sadjarje.

ki se bodo udeležili sadne razstave, ki bo od 17. do 26. septembra na velesejmu v Ljubljani.

1. Prireditve te razstave je prevzelo Sadjarsko in vrtnarsko društvo za Slovenijo v Ljubljani, ki daje tudi vsa potrebna pojasnila.

2. Ta razstava bo imela kupčijski značaj. Nudila bo pridelovalcu priliko, da pokaže širšemu krogu uporabnikov svoj pridelek in priliko, da svoj pridelek proda po čim najugodnejših cenah.

3. Na razstavo, ki bo imela obliko sejma, se bo sprejemalo lepo, obrano in razbrano namizno sadje, zlasti zimska jabolka, vloženo v zaboje.

4. Pripuščeni bodo ameriški zaboji, mali in veliki štajerski zaboj in za posebno lepo in debelo sadje (kabinetno sadje) poštni zaboj. Ameriške zaboje ima v zalogi Kmetijska družba in Sadjarsko in vrtnarsko društvo v Ljubljani.

5. Vsak zaboj, bodisi te ali one vrste, se sme napolniti samo z eno vrsto sadja v enaki kakovosti.

6. Vsakdo, ki se namerava udeležiti razstave, naj se prijavi Sadjarskemu in vrtnarskemu društvu v Ljubljani do konca tega meseca. V prijavi naj navede katere sorte bo razstavil v kakšni množini in koliko enake robe ima doma na prodaj. Ob enem lahko tudi naroči potrebne ameriške zaboje.

7. Kdor sam ne zna vlagati sadja v zaboje, naj neprosi kekega člana bližnje podružnice Sadjar. in vrtnar. društva, ali pa naj sadje pošlje v kakem poljubnem zabo-

ju, da ga bo razstavljalni odbor preložil v enotne zaboje. V tem slučaju mora biti od vsake sorte vsaj 25 kg sadja.

8. Za razstavo pripravljeno sadje naj se odpošlje tako, da bo 14. septembra zvečer v Ljubljani. Naslov za pošiljke: Urad ljubljanskega velesejma v Ljubljani.

Po zaključku razstave se bo razstavljeno sadje prodalo in izkupiček izročil razstavljalcu. Razstavljalni odbor bo posredoval tudi kupčije na debelo.

Razstavljalci posebno lepega sadja bodo odlikovani s kolajnami in diplomami.

Dve veliki napaki.

Z nobenim pridelkom se pri nas ne ravna tako lahkomiselno in malomarno kakor s sadjem. Posebno greše naši sadjarji v dveh ozirih in sicer: sadje vse prezgodaj spravljajo, oziroma prodajo in pri spravljanju ravnajo z njim tako napačno, da izgubi skoro polovico svoje vrednosti. Obe napaki povzročita občutno škodo zlasti pri zimskih jabolkih, ki hodijo skoro edino vpoštev pri sadni kupčiji.

Zimska jabolka so zrela v naših krajih komaj koncem septembra. Nekatere sorte, kakor vsi kosmači, mašančkar, bobovec in še razne druge trde pozne sorte pa dozore šele oktobra meseca in so temboljše in tem trpežnejše, čim dalje na jesen ostanejo na drevesu. Ne škoduje jim niti lahka oktoberska slana. Kako pa delajo nekateri sadjarji? Že sedaj, ko se bližamo komaj koncu avgusta, govorijo, da so vsa jabolka zrela in po kolodvorih jih že nakladajo in sicer tudi take sorte, ki bi morale biti še najmanj en mesec na drevju. S takim ravnanjem se sadjar na vse strani oškoduje, ker mnogo izgubi že na teži, kajti sadje se redi in debeli prav posebno proti koncu dobe zorenja. Mnogo izgubi dalje na kakovosti, ker tako nezrelo sadje ni ne okusno ne trpežno in ga nihče ne more plačati tako, kakor bi bilo vredno, ko bi bilo zrelo. Sadjar izgubi pa tudi na ugledu, ker taka nezrela roba kvari med trgovci in uporabniki sloves, ki bi ga lahko imelo naše izvrstno sadje, ko bi bilo zrelo. Letos bo zaradi suše sadje sicer nekaj prej zrelo, vendar pa ne kar za pet ali šest tednov. Pred sredo septembra bi sploh ne smelo biti govora o pospravljanju zimskih jabolk. Prav pozne sorte pa še koncem septembra niso zrele. Tega splošnega roka ne izpremeni nobena suša.

Hudi jesenski viharji in zgodnje deževje res da naredi včasih veliko škodo, ker sadje otresejo preden je zrelo. Toda to ne more biti vzrok, da bi ga spravljali nezrelega. Vihar še vendar pusti nekaj na drevju, ako pa prezgodaj spravljamo, delamo hujši nego vihar.

Še večjo škodo pa prizadene sadjar sam sebi s slabim spravljanjem. Koliko je pri nas še posestnikov, ki si nikakor ne dajo dopovedati, da je treba namizno sadje obirati in da ima popolno veljavo le obrano, nepokvarjeno sadje. Na stotine vagonov najlepših jabolk se z grda strese in skladi z drevja in s tem mahoma uniči skoro polovico njihove vrednosti.

Dokler je sad na drevesu, je že na videz lep in prikupljiv, in kar je največ vredno, trpežen. Ko pa se s tresenjem spravi na tla, je obtolčen in proč je njegova lepota, prikupljivost, zlasti pa stanovitnost in s tem seveda tudi njegova prava vrednost. Navadno se ljudje opravičujejo češ da ni časa za obiranje in vsaj najpreprostejše razbiranje. Ta izgovor pa nikakor ne drži in nikdar ne bo obveljal. Le stara navada je to; in pa pomanjkanje gospodarske preudarnosti je krivo, da se fahkomiselno zapravijo tolike vrednote baš v zadnjem trenutku, ko bi jih imeli izkoristiti.

Je že res, da je obiranje in razbiranje sadja bolj zamudno in tudi bolj naporno nego tresenje. Kolikokrat pa je bilo že povedano kako dobro se izplača ta zamuda in ta trud. Vzemimo samo preprost primer, da bi prodali otrešena jabolka po dva dinarja kilogram, obrana pa po 3 Din. V treh urah lahko nabereemo 100 kg. Zaslужili bi potemtakem v treh urah 100 Din. Ali ni ta zamuda dovolj plačana. Razlika je pa lahko še mnogo večja, zlasti ako je drevje priročno, če je polno in če je sad debelih sort. Največje zapravljanje v naših razmerah je, ako prodamo sadje prekupcu kar na drevesu. V tem slučaju ga moramo dati zelo poceni. Ako je pameten, bo sadje obiral in spravil masten dobiček, ki bi ga lahko zaslužil producent. Ako ga pa trese, imajo škodo trije: producent, trgovec, za katerega se sadje skupuje in nazadnje uživalec, ki tako pokvarjeno sadje kupuje.

Letos je vobče slaba sadna letina. Obrodilo je le po nekaterih krajih. Zato bo povpraševanje veliko in cene ugodne. In prav zato je vsako prenačljenje pri spravljanju, pri prodaji, zlasti pa malomarno spravljanje še v veliko večjo škodo.

Zapomnite si in ravnajte se po sledečem nasvetu: Ako hočete dobiti čimveč za sadje, se ne spuščajte v kupčijo s prekupci, ki že te dni kupujejo in spravljajo sadje, ampak počakajte, da bo sadje zrelo, potem ga sami kolikor mogoče lepo in previdno oberite, razberite vsaj v dve kakovosti, spravite pod streho, počakajte, da nekoliko pozori in šele potem sklepajte kupčijo! Prodajte sadje, če le mogoče naravnost uporabniku ali zanesljivemu, vestnemu sadnemu trgovcu!

Razno.

g Licencovanje bikov v mariborski oblasti. Tekom letošnje pomladi se je vršilo zakonito predpisano licencovanje bikov po vseh sodnih okrajih mariborske oblasti. Predvedlo se je skupaj 2168 bikov. Po pasmah odpade na simodolsko 666, na marjedvorsko 620, na pomursko 313 in na pingavsko 128 bikov. 384 je bilo medsebojnih križancev teh pasem; 66 bikov pa je bilo tujih (nedovoljenih) pasem. Spособnih je bilo 518 (78%) simodolcev, 463 (75%) marjedvorcev, 252 (81%) pomurcev, 81 (63%) pingavcev in 197 (51%) križancev. Ostali so nesposobni. Pripuščanje teh nesposobnih bikov ali sploh na licencovanje neprignanih bikov se kaznuje z denarno globo 250 Din. — V smislu za-

kona je potrebno, da ima vsaka občina najmanj enega bika na vsako pričeto stotino krav in telic. Na ta način znaša primanjkljaj bikov 353, in sicer 131 marijedvorcev, 100 simodolcev, 80 pomurcev in 42 pingavcev. Občine so dolžne, da si manjkajoče bika nabavijo. — Lasniki najodličnejših bikov prejmejo državno premijo po 800 Din in veliko ministrsko diplomato. Lastniki nadaljnjih izvrstnih bikov pa dobe oblastno nagrado 600 Din in pohvalnico. Lastniki nadaljnjih prav dobrih bikov dobe pohvalnico in prvo okrajno nagrado. Ostali dobri bikodržci prejmejo nagrado iz blagajin okrajnih zastopov. Obvezani pa so, da bika drže za pleme še vsaj eno leto. Vse priznanje gre oblastnemu odboru v Mariboru, ki je takoj v pričetku svojega delovanja prispeval vsekakor znatni znesek 30.000 Din. — Veliki župan: Dr. Schaubach, l. r.

g Gospodarsko predavanje. Dne 11. septembra t. l. se bo vršilo ob pol 8 zjutraj predavanje o vinski trgatvi in kletarstvu v Vavti vasi-Straži, dne 25. septembra isto predavanje v St. Petru pri Novem mestu. Predaval bo sreski kmet, referent Fr. Malásek. Iste dneve bo predaval 11. septembra v Semiču in 25. septembra v Metliki g. strok. učitelj Alfonz Stoklas iz Grma. Vinogradniki se pozivljate, da se predavanj v obilnem številu udeležite. Predavanja priredi podružnica vinarskega društva v Novem mestu.

g Sejmi od 29. avgusta do 10. septembra. Gradac (9. sept.); Crncmelj (1. sept.); Planina na Belokr. (5. sept.); Lukovica (9. sept.); Skaručina (1. sept.); Livold pri Kočevju (5. sept.); Velike Lašče (9. sept.); Videm v kočevskem glavarstvu (31. avg.); Kranj (5. sept.); Bušča vas (9. sept.); Krško (3. sept.); Mokronog (1. sept.); Topolovec (7. sept.); Vesela gora (3. sept.); Sv. Jurij pri Izlakah (5. sept.); Višnja gora (1. sept.); Zagorje (29. avg.); Dobrava pri Ljubljani (29. avg.); Ljubljana (7. sept.); Velika Loka (30. avg.); Zagradec (7. sept.); — Muta (29. avg.); Poljčane (29. avg.); Zalec (29. avg.); Sv. Filip v Veračah (29. avg.); Zreče (5. sept.); Hajdina (30. avg.); Konjice (31. avg.); Št. Ilj pri Velenju (1. sept.); Zigerski vrh pri Sevnici (1. sept.); Planina (3. sept.); Sv. Lovrenc v Prežini (5. sept.); Sv. Bolfenk v Slov. goricah (2. sept.); Sv. Vid nad Ptujem (6. sept.); Mozirje (5. sept.); Slovenjgradec (5. sept.); Vonjlik (7. sept.); Sv. Peter na Sv. Gori (7. sept.); Slivnica pri Mariboru (7. sept.); Sv. Jedert (7. sept.); Dobje (7. sept.).

Priporoča se PRVI SLOVENSKI ZAVOD
Vzajemna zavarovalnica
LJUBLJANA — DUNAJSKA CESTA 17
ki je edini te vrste — Podružnice: v CELJU, Breg št. 33 — ZAGREB, Hacelnova ulica 12 — SARAJEVO, Koroščeva ulica 15 in v SPLITU, ulica XI. puka.

Prepričate se o trpežnosti
vrvarskih izdelkov
iz prve kranjske vrvarne
IVAN N. ADAMIČ
LJUBLJANA, Sv. Petra cesta št. 31
In pri podružnicah v Mariboru, Vetrinjska 20 in v Kamniku, Sotna št. 4.

Radovan Hrastov:

Popotna pisma.

III.

Končuo vendarle Selca. Več ko dve uri pota po solcu in prahu.

Na vzvišenem kraju stoji cerkev, da jo vidiš od daleč in ne verjameš, da je. Vse drugače sem si predstavljal Selca, sam ne vem zakaj. Mnogo se čita o njih zadnje desetletje in se bo še več v prihodnje, dokler bo med nami tista lastnost, ki se ji pravi hvalažnost in še eno: spomin na velike može!

Zakaj velika resnica je zapisana v starih knjigah: »Narod, ki ne spoštuje svojih velikih moži, jih ni vreden! Narod, ki ne ceni zaslug svojih borev, ta narod ni vreden življenja!«

Tu v Selcih pa je živel in rasel mož, tih, skromen in majhen na zunaj, a velik in silnega duha, močne volje in vere na znotraj; mož, ki se je rodil iz preprostega ljudstva, za njega vse svoje življenje delal, delal in delal in ni pozabil nanj tudi v najbridejši uri svojega življenja, ko je govoril s preroki in besedami svoj politični testament: »O vi vsi, ki ste seme izkrvavelega naroda, pomnite in mislite le eno: kako boste vse svoje moči, vse svoje zmožnosti, vsa svoja prizadevanja, vso svojo ljubezen in vse svoje sreče posvečali naši jugoslovanski državi in svojem narodu za njen procvit, kulturo in blagostanje!«

Misljam, da ga ni Slovenca, ki bi tega moža ne poznal. Ne smelo bi pa biti tudi Slovenca, ki ne bi znal teh njegovih znamenitih besed na pamet, še manj pa bi smelo biti med nami Slovenec, ki bi teh besed ne vzel zase, tako zase, da bi po njih rasel in živel in deloval v svojo in narodovo korist. To zahteva spoštovanje do moža, ki je bil tistih redkih eden, ki ga lahko in s ponosom kmemujemo svojega narodnega apostola.

Deset let je letos, kar ni več med nami Evangelista. Deset dolgih let. Prva večja obletnica tega, za naš narod toli važnega dogodka: 10 letnica smrti dr. Jan. Kreka!

Za to prebridko desetletnico se pripravlja v Ljubljani primerna slavnost. Pa tudi širom Slovenije bo ta dogodek praznovan kakor treba. Treba je namreč, da vesoljna Slovenija pokaže, da ne zabi svojih velikih pokojnikov.

Zato bomo še čiteli o Selški dolini. O Ptovču, Poreznu in hribih in gričih vse naokoli Selc in o Selcih samih. In še o enem, kar ne sme v pozabo, ne mimo nas, kadar govorimo o možeh Slovenceh: o materi slovenski, mučnici vseh mučnic!

Selca. Zunaj vasi pokopališča, na njem grob matere, ki je dala Slovincem moža, kot ga še nismo imeli pred njim. Sin ji je postavil spomenik, da ga, ni podobnega med grobovi. Skromno, kakor je bil vedno skromen sam, je napisano v črni mramor:

V miru!
Marija Krek
MCMIII.

Ne vem: ali je skromnost Selške doline in teh ljudi vzrasla iz učenika skromnega, ki je leto za letom sem prihajal med nje in učil globoko in verno, — ali se je skromnost sam navžil v mladih letih od teh, ki so bivali in živeli z njim? Nekaj bo. In naj bo tako ali tako, eno stoji: da je Selška dolina tako tesno spojena z življenjem pokojnega Kreka, da mimo tega dejstva ne bo mogel nihče, ki bo kakorkoli pisal o njem. In kdor bo študiral njega, bo moral študirati tudi ljudi, med katerimi je živel, obhodeli bo moral vso to zemljo ob Sorci in gori po gričih okoli, mimo znamenj ob poti in v senci obrobni host.

Po katoliškem svetu.

Zasluge delavca za katoliški tisk.

Veliko zanimanje je vzbudilo v katoliških krogih v Madridu poročilo o izrednem delovanju nekega delavca za katoliški tisk. Tekom enega leta je zaveden mož pridobil 18 naročnikov na ondotni katoliški dnevnik, je prodal 250 iztisov mesečnika, 350 letakov, 7000 drugih brošur in je pregovoril 23 oseb, da so odpovedale Cerkvi sovražno časopisje.

Posnemajmo vsi po svojih močeh! Častno spričevalo za katoliške šole.

Državni nadzornik visokih šol v državi Kolorado v Ameriki, protestant Charles Brown je nedavno govoril s članom znane protikatoliške ameriške organizacije Ku-Klux-Klan. Na tozadevno vprašanje, je pojasnil Brown: »Vem, da vaša »Zveza« ne gleda katoliških šol z lepim očesom, vendar moram reči, da kot državni nadzornik poznam v svojem okrožju nekatere prav odlične šole, med njimi mnogo katoliških in končno poznam tudi prav lepo število šol, ki niso nič vredne, toda med njimi niti ene katoliške šole.«

Katoliški učitelji v Mehiki.

V državi Morelos v Mehiki so izgubili mnogi izvrstni katoliški učitelji službo samo zato, ker je framasonska komisija odločila, da so »remalo« revolucionarni. — Tudi pri nas so pod lažnivo krinko »državotvornosti« preganjali žerjavovci naše najboljše učitelje predvsem zato, ker so kot pravi ljudski vzgojitelji živeli in delovali po krščanskih načelih.

Preganjanje katoliške Cerkve na Ruskem.

Kakor poročajo časopisi iz Poljske, so bili v Petrogradu aretirani skoraj vsi katoliški duhovniki. Mnoge cerkve so zaprte, med njimi tudi lepa francoska hiša božja v Carskem selu. Položaj v ječe zaprtih katoliških duhovnikov je obupen. —

Mehikanski brezverci.

Po zavzetju mesta Teptitlan v mehiških državi Jalisco so vladne čete ondotno cerkev razdejale, svete podobe, mašno obleko, in kipe sezgale in božji hram oropale vseh zlatih in srebrnih posvečenih reči.

Poziv za katoliško časopisje v Ameriki.

Philipp R. Mc. Devitt, škof v Harrisburgu, Pa., je napisal pismo vsem ameriškim kat. škofom, v katerem jih je opozoril na »katoliški časopisni mesec«, ki se je pričel 29. januarja t. l. — Pozivlja jih, naj opozore duhovščino na važnost dobrega tiska. Vsi služabniki Cerkve naj raz prižale nujno priporočajo vernikom, da vsestransko podpirajo katoliško časopisje, ki je najmočnejša sila za varstvo in razširjanje katoliške vere. Škof izrečno povdarja, da je vsaka katoliška hiša in družina dolžna, da ima katoliški časopis, kajti le tako je mogoče, da so obvarovani verniki raznih zablod, napačnih poročil veri in Cerkvi sovražnih časopisov. Škof tudi odločno naglašča, da le iz katoliškega časopisja dobi zaveden katoličan pravo in resnično sodbo o vseh dnevnih vprašanjih. — Žerjavovska »Domovina« bo skočila iz kože! —

Desinfektor Urbanija:

Kajenje in njegove posledice.

Ko so Španci leta 1492. odkrili Ameriko, tedaj so zapazili, kako se tamošnji Indijanci omamljajo s sežiganjem listja neke rastline, katero so polagali na ogenj. Zbirali so se v trumah okrog njega in vohali ter požirali dim, ki se je dvigal od gorečeeega zelišča. Rastline same še Španci takrat niso poznali; njeno domovino Tabago so odkrili tri leta pozneje ter so jo po nje imenovali tabak. Iz Amerike so zanesli tobakovo seme na Portugalsko in na Francosko. Najprej so ga rabili kot prašek za zdravilo. Prvi v Evropi so ga pričeli kaditi Angleži, ki so leta 1590. izdelovali prve pipe. V ostale vzhodno-evropske dežele so zanesli kajenje vojaki v tedanjih vojskah. Že takrat so ga oblasti spoznale za škodljivo človeškemu zdravju ter so izdale ostre prepovedi. Tu je bila zopet Anglija prva, ki je obdavnila tobak; za njo so nastopile Nemčija, Rusija in Turčija — L. 1623., 1634. in 1690. — s težkimi kaznimi proti uživanju tobaka.

Razen obdavnjenja tobaka nimamo danes proti kajenju nobenih varnostnih odredb. Kaditi sme nedorasla mladina obojega spola in oblasti ne najdejo načina, da bi to omejile ali zabranile. Ako kdo zastrupi sosedovega psa ali mačka, se mu zna primeriti, da pride pred sodišče, zavoljo samozastrupljanja s tobakom pa ga po nobenem zakonu ne pokličejo na zagovor. Sploh se v tem smislu vse premalo dela in tako ni čudno, da se grde razvade kajenja navzame človek v mladostni dobi ter mu pozneje postane nujna življenska potreba.

Škoda, povzročena po uživanju tobaka, je velika, bodisi da jo presojava z zdravstvenega ali gospodarskega stališča. Tako porabimo v Sloveniji okrog 2.700.400 kg tobaka, kar znaša v denarju 454 milijonov 800 dinarjev. Velik del tega denarja gre seveda v državno blagajno, ker je tobak državni monopol.

Evropejci so kadili že v starodavnih dobah, kar dokazujejo pipe najrazličnejše oblike, izkopane iz starih grobov. Kadili pa niso tobaka, marveč druge dišeče rastline, ki niso vsebovale strupenega nikotina, kot ga obsega tobak. Tako kajenje jim je služilo za opajanje, deloma je imelo zdravilne namene.

Tobak uživajo ljudje na več načinov. V minulih stoletjih je bilo običajno nosljanje — osobito med ženskami, kar je danes skoraj popolnoma prejenjalo. Od kdaj izvira ostudna navada žvečenja, ne vemo. Opazujemo, da polagoma izginja, množi pa se manj ogabno a ravno tako škodljivo kajenje cigaret.

Škodljivost vporabljanja tobaka dokazujejo strupene snovi, katere nahajamo v tobakovem listu. V njem najdemo ogljenčevo kislino, ogljikov oksid, žveplovodik, ocfovo, mravljično, baldrijanovo in cianovo kislino. Zadnje je v 100 gramih tobaka 3 do 8 miligramov, dočim je ogljenčeve kisline 9 do 13 odstotkov. Glavna snov tobakovega lista je nikotin, ki je močen strup.

Cigara, težka 5 gramov iz najslabšega tobaka, vsebuje 5 stotink grama čistega nikotina. Ta množina je dovolj velika, da človeka umori. Pri kajenju seveda ne pride vanj ves del nikotina, ker ga nekaj uničuje ogenj, ostali del pa prehaja v dim. Čim več dima vsrka kadilec, tem več nikotina pride v njegovo telo in povzroča obolenje.

Presojajoč škodljivost tobaka z ozirom na njegove snovi, ni težko priti do zaključka, da je kajenje zelo pogubno in upliva uničevalno predvsem na mlado telo. Tako zaostane mladina v rasti in teži, vsled česar je ogrožen njen telesni razvoj. Dalje ima kajenje velik upliv na krvni tlak — sila, s katero kroži kri po žilah v telesu. Poskusi so dognali, da kajenje poveča kroženje krvi in utiranje srca. Vsled povečane dela pa srce premalu oslabi in človek zboli za srčno napako. Dokazano je, da so razne težke bolezni popolnoma izginile, čim je bolnik prejenjal kaditi. Osebe, ki bolehalo za srčno napako, trpijo na notranjih krvavitvah in pljujejo kri, je kajenje smrtno nevarno, ker močnejši obtok krvi, povzročen po tobaku, pospešuje krvavenje.

Upliv nikotina je poguben tudi za živčevje — zastrupljenje, ki se kaže v nervoznosti, slabotnem spanju, omedlevanju, tresenju rok in v drugih včasih zelo težkih živčnih boleznih. Huda posledica kajenja je tudi pešanje vida, vnetje sapnika, neprestano hrkanje in pokašljevanje.

Navedena dejstva odločno pobijajo vse ugovore, da umira toliko kadilcev v pozni starosti. Mnogokrat je učinek tobaka odvisen od človeškega organizma in njegove odpornosti ter od pravilno ne nepravilno urejenega življenja. Vzlic temu pa napovejmo — kakor kralju alkoholu — tudi njegovemu princu nikotinu neizprosno boj.

Zgodovina žepnega robca.

Kaj ima tudi robec svojo zgodovino? O, seveda in še prav znamenito! Poslušajmo!

Njegova domovina so južni kraji in je imel prvotno vršiti povsem drugo nalogo, kakor dandanes. Ime mu je bilo prvotno potni prt. »Sudarium« so mu rekli Latinci ali »orarium«, ustni prt. To pa ni isto, kakor današnji prt ali servijeta; ta se je imenovala pri Rimljanih »mappa«.

Potni prt ali ustni prt je služil za otiiranje potu, ali za brisanje ust pri govorjenju, nikakor pa ne za brisanje nosa. Zakaj neki? Zato, ker tega zdravemu človeku v južnih krajih sploh ni treba. Pri nas, še bolj pa v bolj severnih krajih trpimo mnogo na nahodu; tega pa v južnih krajih ne poznajo ali le v redkih izjemah. A tam je več potu in prahu kakor pri nas.

Žepni robci pri Rimljanih so bili iz platna ali svile, beli ali pisani. Kvintilijan in Petronij (114 po Kristusu), rimska pisatelj iz cesarske dobe, omenjata te rute. Tu pa tam pa jih tudi vidimo na slikah tedanje dobe. Farnezijska zbirka n. pr. ima kip, najbrž rimske cesarice, ki prav nežno drži v desni roki tako rutico.

Cesar Avrelijan je dal razdeliti pri dirkah ljudstvu robce, da so dirkačem mahali in jih s tem spodbujali k vztrajnemu in hitremu dirkanju. Ta navada se je še dolgo potem ohranila. Pa poglejmo, kako so rabili rute oziroma robce pri Judih.

Vsem nam je znana prelepa legenda o Veronikinem potnem prtu, ki ga je podala Jezusu na potu na Kalvarijo.

Rabili so pa take prte tudi še v druge svrhe. Pri sv. Luki v 19. poglavju, kjer je govor o podarjenih funtih, pravi tretji hlapec: »Glej, gospod, tu je funt, ki si mi ga podaril; v svoji potni ruti sem ga hranil.« Iz tega vidimo, da so rabili rute tudi za shranjevanje denarja, kar še dandanes pogosto vidimo.

Rute so pa rabili tudi za pokrivanje obraza mrličem. V 11. poglavju evangelija sv. Janeza beremo, da je od mrtvih obujeni Lazar imel roke in noge povezane z rutami, in obraz tudi pokrit z ruto.

Na Jutrovem pa so najbrž nosili te vrste rut tudi na glavo za varstvo proti solnčni vročini, saj jo imajo Arabci še danes in jo imenujejo »keffye«.

Rimljanom znani potni prt je v Italiji kar ostal v rabi. V srednjem veku so ga imenovali »fazzoletto«; ta izraz izvira najbrž iz latinskega izraza »facies« (obraz). Italijani, seveda ne pocestni »lazzaroni«, nosijo navadno dva robca s seboj, enega za brisanje potu (fazzoletto da sudore) in enega za brisanje nosa (fazzoletto da naso).

Ob času reformacije (1517 in dalje) so zanesli robec iz Italije tudi v sosedne dežele. Rabili ga pa niso za njegov resničen namen, ampak le za okrasek. Bogato vezen ali drugače okrašen vogal je moral gledati iz žepa. To se tudi sedaj vnovič vidi in je splošna moška moda.

Že v srednjem veku so radi polivali robec z dišečimi tekočinami (parfum). Ta luksus pa je šel tako daleč, da so moralni javne oblasti to prepovedati.

Polagoma šele je postal robec preprosta rutica za resnično praktično porabo. Od svile in čipk je prišel do preprostega perilnega blaga. Na Japonskem n. pr. so se dobivali papirnati robci, ki so jih kupovali kar v blokkih.

Kam pa so shranjevali robec? Že v stari dobi so imeli za to posebne torbice »manipula«. (Mašnih ima na levi podlehli nataknen manipulum.) Pozneje so jih shranjevali v žepih, ki so bili vdeleni v obleke in se je to praktično zelo obneslo. Zdaj so zopet obleke brez žepov m je treba shranjevati robec v torbici. Neokusno in neuljudno pa je, če kdo nosi robec kar v roki in ga poklada poleg sebe. Ker je robec za brisanje nosu, je to čisto osebna poraba in je znak neizobrazbe, če ga rabi več ljudi, še bolj pa seveda, če kdo robca sploh ne rabi, kar se tu pa tam tudi še dogaja.

PRVI JESENSKI KROJNI TEČAJ

za Zasebnem Krojcem učilišču, Ljubljana, Stari trg 19 dne 1. septembra. Revnejšim tečaj cenje, nekaj se lahko plača z živili. Šiviljam in krojcem se brezplačno rekomandirajo mesta. — F. POTOČNIK, član internacionalne anglo francoske Krojne šole, odlikovan na internacionalni razstavi v Rimu z naslovom profesorja. 628